

УДК 159.947:378

Олена Миколаївна ЦІЛЬМАК,

професор кафедри соціології та психології

Національного університету «Одеська юридична академія»,

доктор юридичних наук, професор;

 <https://orcid.org/0000-0001-7348-4876>

ВПЛИВ САМООРГАНІЗАЦІЙНИХ ВОЛЬОВИХ ЯКОСТЕЙ НА УСПІШНІСТЬ НАВЧАННЯ

Розглянуто особливості самоорганізаційних та дезорганізаційних вольових якостей особистості та їх вплив на навчальну діяльність. Встановлено пряму залежність успішності навчання від ступеню розвитку та прояву під час навчальної діяльності самоорганізаційних вольових якостей

На сучасному етапі велике значення для системи освіти має підготовка компетентних фахівців, які зможуть безболісно приступити до виконання професійних обов'язків після закінчення закладу вищої освіти. Навчальна діяльність, як й кожний різновид діяльності детермінується та обумовлюється певними індивідуально-психологічними характеристиками її суб'єктів, серед яких провідне місце займають вольові процеси, стани та якості.

Особливе значення у ієрархії груп вольових якостей займають самоорганізаційні вольові якості. На нашу думку, самоорганізаційні вольові якості – це сукупність таких якостей, які дозволяють організовувати та упорядковувати життєдіяльність. Як відомо, кожна якість має протилежну їй за значенням. Тому, група самоорганізаційних вольових якостей має протилежну їй за значенням групу – дезорганізаційних авольових якостей. **Дезорганізаційні якості** – це сукупність якостей, які вказують на особистісну неспроможність до самоорганізації. Так, до вказаних груп ми включили такі діади (самоорганізаційних (неорганізаційних) вольових (авольових) якостей Цільмак О.М., 2015) [2]: акуратність (неакуратність); копіткість (недбалість); організованість (неорганізованість); планомірність (непланомірність); послідовність (непослідовність); посидючість (непосидючість); ретельність (поверховість); скрупульозність (не скрупульозність); старанність (не старанність), дисциплінованість (недисциплінованість).

Для встановлення ступеню впливу на навчальну діяльність самоорганізаційних (дезорганізаційних) вольових (авольових) якостей нами проведено наукове дослідження серед успішних, середньоуспішних та неуспішних студентів. Усього у науковому дослідженні прийняло участь 2224 особи, які здобували вищу юридичну освіту, з них:

а) «успішних» – 478 осіб чоловічої та 478 осіб жіночої статті;

- б) «середньо успішних» 396 осіб чоловічої та 396 жіночої статті;
в) «неуспішних» – 238 осіб чоловічої та 238 жіночої статті.

Для встановлення гендерних відмінностей ми провели опитування однакової кількості респондентів чоловічої та жіночої статі. Опитування проводили за допомогою опитувальника «Вольові та авольові якості» [1].

В результаті дослідження нами встановлено, що у успішних студентів вольові якості «акуратність», «копіткість», «організованість», «планомірність», «послідовність», «ретельність», «скрупульозність», «старанність», «дисциплінованість» – мають високий ступінь розвитку. Однак, «копіткість» має високий ступінь розвитку у однакової кількості жінок й чоловіків. А «акуратність», «організованість», «планомірність», «послідовність», «ретельність», «скрупульозність», «старанність» має високу ступінь розвитку у більшості жінок, аніж у чоловіків.

Стосовно ступеню розвитку **самоорганізаційних (неорганізаційних) вольових (авольових) якостей у середньоуспішних студентів** нами встановлено, що:

1) *високий ступінь розвитку* мають: акуратність – у 40 % чоловіків та 46 % жінок; дисциплінованість – у 46 % чоловіків та 36 % жінок; копіткість – у 34 % чоловіків та 46 % жінок; обов'язковість – у 44 % чоловіків та 34 % жінок; організованість – у 38 % чоловіків та 48 % жінок; планомірність – у 34 % чоловіків та 44 % жінок; послідовність – у 42 % чоловіків та 40 % жінок; пунктуальність – у 44 % чоловіків та 36 % жінок; посидючість – у 26 % чоловіків та 24 % жінок; ретельність – у 20 % чоловіків та 12 % жінок; скрупульозність – у 20 % чоловіків та 24 % жінок; самостійність – у 94 % чоловіків та 92 % жінок; сумлінність – у 38 % чоловіків та 28 % жінок; старанність – у 44 % чоловіків та 34 % жінок;

2) *середній ступінь розвитку* мають: акуратність – у 30 % чоловіків та 42 % жінок; дисциплінованість – у 48 % чоловіків та 56 % жінок; копіткість – у 46 % чоловіків та 36 % жінок; обов'язковість – у 40 % чоловіків та 38 % жінок; організованість – у 50 % чоловіків та 40 % жінок; планомірність – у 34 % чоловіків та 40 % жінок; послідовність – у 40 % чоловіків та 50 % жінок; пунктуальність – у 46 % чоловіків та 32 % жінок; посидючість – у 36 % чоловіків та 48 % жінок; ретельність – у 54 % чоловіків та 48 % жінок; скрупульозність – у 42 % чоловіків та 46 % жінок; самостійність – у 4 % чоловіків та 6 % жінок; сумлінність – у 60 % чоловіків та 70 % жінок; старанність – у 52 % чоловіків та 62 % жінок; нескрупульозність – у 10 % жінок;

3) *низький ступінь розвитку* мають: акуратність – у 30 % чоловіків та 2 % жінок; дисциплінованість – у 6 % чоловіків та 8 % жінок; копіткість – у 20 % чоловіків та 10 % жінок; обов'язковість – у 16 % чоловіків та 28 % жінок; організованість – у 12 % чоловіків та 2 % жінок; планомірність –

у 32 % чоловіків та 6 % жінок; послідовність – у 18 % чоловіків та 10 % жінок; пунктуальність – у 10 % чоловіків та 32 % жінок; посидючість – у 38 % чоловіків та 28 % жінок; ретельність – у 26 % чоловіків та 28 % жінок; самостійність – у 2 % чоловіків та 2 % жінок; скрупульозність – у 18 % чоловіків та 14 % жінок; сумлінність – у 2 % чоловіків та 2 % жінок; старанність – у 4 % чоловіків та 14 % жінок; не скрупульозність – у 2 % чоловіків та 6 % жінок; поверховість – у 12 % жінок;

4) *розвинуті однаково* : «скрупульозність» й «не скрупульозність» – так вказало й 18 % чоловіків; «копіткість» й «недбалість» – так вказало 8 % жінок.

Усі середньо успішні студенти (як чоловіки, так й жінки) заперечують наявність у себе таких якостей як: неакуратність, недисциплінованість, необов'язковість, неорганізованість, непланованість, непослідовність, несвоєчасність, непосидючість, поверховість, несамотійність, несумлінність, нестаранність.

Стосовно ступеню розвитку *самоорганізаційних (неорганізаційних) вольових (авольових) якостей у неуспішних студентів* нами встановлено, що:

1) *високий ступінь* розвитку мають: акуратність – у 6 % чоловіків та 4 % жінок; дисциплінованість – у % чоловіків та 4 % жінок; копіткість – у 4 % чоловіків та 2 % жінок; обов'язковість – у 2 % чоловіків та 2 % жінок; організованість – у 10 % чоловіків та 8 % жінок; планованість – у 2 % чоловіків та 2 % жінок; послідовність – у 16 % чоловіків та 14 % жінок; пунктуальність – у 2 % чоловіків та 2 % жінок; посидючість – у 4 % чоловіків та 4 % жінок; ретельність – у 8 % чоловіків та 8 % жінок; скрупульозність – у 2 % чоловіків та 2 % жінок; самостійність – у 80 % чоловіків та 82 % жінок; сумлінність – у 4 % чоловіків та 6 % жінок; старанність – у 8 % чоловіків та 8 % жінок;

2) *середній ступінь розвитку* мають: акуратність – у 20 % чоловіків та 14 % жінок; дисциплінованість – у 14 % чоловіків та 14 % жінок; копіткість – у 6 % чоловіків та 6 % жінок; обов'язковість – у 16 % чоловіків та 8 % жінок; організованість – у 10 % чоловіків та 14 % жінок; планованість – у 16 % чоловіків та 6 % жінок; послідовність – у 14 % чоловіків та 16 % жінок; пунктуальність – у 16 % чоловіків та 18 % жінок; посидючість – у 10 % чоловіків та 16 % жінок; ретельність – у 32 % чоловіків та 22 % жінок; скрупульозність – у 18 % чоловіків та 12 % жінок; самостійність – у 12 % чоловіків та 2 % жінок; сумлінність – у 6 % чоловіків та 18 % жінок; старанність – у 20 % чоловіків та 8 % жінок; неакуратність – у 10 % жінок;

3) *низький ступінь розвитку* мають: акуратність – у 34% чоловіків та 48% жінок; дисциплінованість – у 43 % чоловіків та 44 % жінок; копіткість – у 52 % чоловіків та 58 % жінок; обов'язковість – у 58 % чоловіків

та 60 % жінок; організованість – у 48 % чоловіків та 44 % жінок; планомірність – у 34 % чоловіків та 48 % жінок; послідовність – у 48 % чоловіків та 40 % жінок; пунктуальність – у 16 % чоловіків та 14 % жінок; посидючість – у 38 % чоловіків та 32 % жінок; ретельність – у 26 % чоловіків та 36 % жінок; самостійність – у 4 % чоловіків та 4 % жінок; скрупульозність – у 42 % чоловіків та 44 % жінок; сумлінність – у 30 % чоловіків та 34 % жінок; старанність – у 34 % чоловіків та 36 % жінок; неакуратність – у 12 % чоловіків та 2 % жінок; недисциплінованість – у 17 % чоловіків та 16 % жінок; необов'язковість – у 14 % чоловіків та 14 % жінок; несвоєчасність – у 10 % чоловіків; несамостійність – у 2 % чоловіків та 10 % жінок; несумлінність – у 10 % жінок;

4) *однаково розвинуті*: «акуратність» й «неакуратність» – так вказало 28 % чоловіків та 22 % жінок; «дисциплінованість» й «недисциплінованість» так вказало 22 % чоловіків та 22 % жінок; «копіткість» й «недбалість» – так вказало 40 % чоловіків та 34 % жінок; «обов'язковість» й «необов'язковість» – так вказало 2 % чоловіків та 16 % жінок; «організованість» й «неорганізованість» так вказало 34 % чоловіків та 34 % жінок; «планомірність» й «непланомірність» – так вказало 48 % чоловіків та 44 % жінок; «послідовність» й «непослідовність» – так вказало 22 % чоловіків та 30 % жінок; «пунктуальність» й «несвоєчасність» – так вказало 56 % чоловіків та 66 % жінок; «посидючість» й «непосидючість» – так вказало 48 % чоловіків та 34 % жінок; «ретельність» й «поверховість» – так вказало 34 % чоловіків та 34 % жінок; «самостійність» й «несамостійність» – так вказало 2 % чоловіків та 2 % жінок; «скрупульозність» й «не скрупульозність» – так вказало 38 % чоловіків та 42 % жінок; «сумлінність» й «несумлінність» – так вказало 58 % чоловіків та 42 % жінок; «старанність» й «нестаранність» – так вказало 38 % чоловіків та 48 % жінок.

Таким чином, ми бачимо пряму залежність успішності навчання від ступеню розвитку та прояву під час навчальної діяльності самоорганізаційних вольових якостей. Так як саме самоорганізаційні вольові якості під час навчального процесу дозволяють: а) планувати та організовувати власну навчальну діяльність; б) виконувати навчальні завдання ретельно, копітко, старанно, скрупульозно та вчасно; в) вдумливо ставитися до виконання навчальних завдань; г) досягати високих успіхів та ін.

Список бібліографічних посилань

1. Цільмак О. М. Еталонний психологічний профіль вольових якостей слідчого. *Соціально-правові студії*. 2019. Вип. 2 (4). С. 22–26.
2. Цільмак О. М. Професійно-психологічний відбір суддів за критерієм – вольові якостей. *Південноукраїнський правничий часопис*. 2015. № 3. С. 213–215.

Отримано 28.02.2020

